

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“НЕЙРОПСИХОЛОГІЯ”
(для бакалаврів, спеціалістів)

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено доктором медичних наук, професором
А. П. Чуприковим і психологом *П. Є. Лактіоновим*

Затверджено на засіданні кафедри соціальної та медичної
психології (протокол № 5 від 24.01.02)

Перезатверджено на засіданні кафедри медичної психології
та психокорекції (протокол № 1 від 05.09.05)

Перезатверджено на засіданні кафедри медичної психології
та психокорекції (протокол № 3 від 14.03.09)

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління
персоналом*

Чуприков А. П., Лактіонов П. Є. Навчальна програма дисципліни
“Нейропсихологія” (для бакалаврів, спеціалістів). — К.: ДП «Вид. дім
«Персонал», 2009. — 18 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний
план, зміст дисципліни “Нейропсихологія”, вказівки до виконання
контрольної роботи, завдання для контрольних робіт, питання для са-
моконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2009
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна “Нейропсихологія” входить до програми професійної підготовки психологів.

Мета вивчення курсу — забезпечити професійну компетентність майбутніх практичних і медичних психологів шляхом глибокого оволодіння знаннями з питань генези, розвитку та структури розладів психічних функцій, а також сформувати уміння та навички щодо діагностики розладів вищих психічних функцій та їх відновлення.

Програма дисципліни складається з п’яти розділів: нейропсихологія як наука, предмет і методи нейропсихології; структурна та функціональна організація кори головного мозку; нейропсихологічний аналіз розладів вищих психічних функцій; клінічна нейропсихологія; нейропсихологічна реабілітація.

Закріпленню знань з курсу нейропсихології сприятиме виконання контрольної роботи та відповіді на контрольні питання.

Основні підручники та навчально-методичні посібники з нейропсихології зазначені у списку рекомендованої літератури.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН дисципліни “НЕЙРОПСИХОЛОГІЯ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль I. Нейропсихологія як наука. Предмет і метод нейропсихології
1	Нейропсихологія як наука. Предмет і завдання нейропсихології
2	Методи нейропсихології
	Змістовий модуль II. Структурна і функціональна організація кори головного мозку
3	Розвиток головного мозку у філогенезі та онтогенезі в аспекті нейропсихології
4	Асиметрія мозку

1	2
	<p>Змістовий модуль III. Нейропсихологічний аналіз розладів вищих психічних функцій</p> <p>5 Розлади сприймання (агнозії)</p> <p>6 Розлади довільних рухів і дій (апраксії)</p> <p>7 Розлади мовлення (афазії), читання (алексії), письма (аграфії) та лічіння (акалькулії)</p> <p>8 Розлади пам'яті (амнезія)</p> <p>9 Розлади уваги</p> <p>10 Розлади мислення</p> <p>11 Розлади емоційно-особистісної сфери</p>
	<p>Змістовий модуль IV. Клінічна нейропсихологія</p> <p>12 Нейропсихологічні синдроми при локальних ураженнях головного мозку</p> <p>13 Нейропсихологічні синдроми при судинних ураженнях головного мозку</p>
	<p>Змістовий модуль V. Нейропсихологічна реабілітація</p> <p>14 Відновлення вищих психічних функцій (ВПФ)</p>
Разом годин: 54	

ЗМІСТ
дисципліни
“НЕЙРОПСИХОЛОГІЯ”

Змістовий модуль I. Нейропсихологія як наука.

Предмет і метод нейропсихології

Тема 1. Нейропсихологія як наука. Предмет і завдання нейропсихології

Наукові та методологічні передумови виділення нейропсихології в самостійну галузь психологічної науки.

Основні етапи становлення нейропсихології як науки.

Предмет і завдання нейропсихології. Поняттєвий апарат нейропсихології.

Поняття першого та другого класів.

Сучасний стан нейропсихології.

Місце нейропсихології в системі наукового знання (взаємозв'язок з патопсихологією, спеціальною психологією, психіатрією, нейро- та психофізіологією, клінічною неврологією, теорією функціональних систем, теорією інформації та розпізнавання образів).

Напрями сучасної нейропсихології: клінічна, експериментальна, психофізіологічна, реабілітаційна нейропсихологія та нейропсихологія дитячого віку.

Література [6; 8; 10]

Тема 2. Методи нейропсихології

Методологічні принципи побудови нейропсихологічного дослідження. Особливості нейропсихологічного дослідження.

Методики нейропсихологічної діагностики.

Нейропсихологічні критерії норми та патології вищих психічних функцій при різних нейропсихологічних синдромах.

Методи клінічного (неапаратурного) й експериментального нейропсихологічного дослідження.

Апаратурні методи в експериментальному нейропсихологічному дослідженні.

Нейропсихологічні методи дослідження вищих психічних функцій у дітей.

Проведення нейропсихологічного дослідження.

Карта нейропсихологічного дослідження.

Складання висновку нейропсихологічного дослідження про локалізацію уражень мозку.

Статистична обробка експериментальних даних.

Методи нейропсихологічної реабілітації.

Література [3; 6; 7; 10]

Змістовий модуль II. Структура і функціональна організація кори головного мозку

Тема 3. Розвиток головного мозку у філогенезі та онтогенезі в аспекті нейропсихології

Анатомія та фізіологія головного мозку людини.

Ділянки мозку, їх функції.

Кора великих півкуль головного мозку. Цитоархітектоніка і міелоархітектоніка кори головного мозку.

Локалізація функцій у корі великих півкуль мозку. Карти цитоархітектонічних полів кори.

Підкоркові структури мозку.

Співвідношення функцій коркових і підкоркових структур у психічній діяльності людини.

Структурно-системна організація мозку: проєкційні, асоціативні, інтегративно-пускові та лімбіко-рентигулярні системи. Основні структурно-функціональні блоки мозку та їх взаємодія.

Енергетичний блок (блок тонусу кори).

Блоки прийому, переробки та збереження інформації.

Блок програмування, регулювання та контролю діяльності.

Теорія системної динамічної локалізації (мозкової організації) вищих психічних функцій (А. Лурія). Її виникнення як розв'язання суперечності між вузьким локалізаціонізмом (морфологізмом) та антилокалізаціонізмом (концепцією еквіпотенціальності мозку).

Вищі психічні функції як системи: їх інваріантні та варіативні складові.

Системні якості вищих психічних функцій: опосередкованість, усвідомленість і діяльність.

Література [1; 6; 8–10]

Тема 4. Асиметрія мозку

Анатомічна та функціональна асиметрія мозку (латеральна специфічність півкуль).

Теорія виникнення асиметрії.

Видова та індивідуальна функціональна асиметрія мозку. Розвиток асиметрії в онтогенезі. Взаємодія півкуль.

Праворукість та ліворукість.

Функціональна асиметрія мозку та патологія. Розщеплений мозок.

Практичне значення вивчення матеріалізації психічних функцій.

Література [1; 4; 6; 8–10; 13]

Змістовий модуль III. Нейропсихологічний аналіз розладів вищих психічних функцій

Тема 5. Розлади сприймання (агнозії)

Зорові агнозії. Анатомія та фізіологія зорового аналізатора. Психологія сприйняття. Елементарні сенсорні зорові агнозії. Іпостичні зорові агнозії: предметна, лицева, оптико-просторова, літерна, кольорова та симультанна агнозія. Зорові галюцинації. Методи дослідження зорових агнозій.

Тактильні агнозії. Анатомія та фізіологія шкірно-кінестетичного аналізатора.

Елементарні сенсорні форми тактильної агнозії.

Гностичні розлади тактильного гнозису: астереогнозія (тактильна агнозія текстури об'єкта, тактильна алексія, пальцева агнозія, або синдром Герсмана) та соматагнозія (гемісома-тагнозія, соматопарагнозія).

Тактильні галюцинації.

Методи дослідження тактильних агнозій.

Слухові агнозії.

Анатомія та фізіологія слухового аналізатора.

Елементарні сенсорні слухові агнозії.

Гностичні слухові агнозії: аритмія, розлади слухової пам'яті, розлади інтонації мовлення. Слухові галюцинації. Псевдогалюцинації.

Методи досліджень слухових агнозій.

Література [3; 6; 7; 10]

Тема 6. Розлади довільних рухів і дій (апраксії)

Анатомія та фізіологія рухових функціональних систем.

Форми розладу праксиду: кінестетична, просторова (апраксоагнозія), кінетична та регуляторна апраксія.

Методи діагностики апраксії.

Література [3; 6; 7; 10]

Тема 7. Розлади мовлення (афазії), читання (алексії), письма (аграфії) та лічіння (акалькулії)

Анатомія та фізіологія мовленнєвого апарату. Психологія мови та мовлення.

Лінгвістичний аналіз мовлення.

Форми афазії: сенсорна (літеральна та вербальна парафозії), акустико-мнестична, акустико-гностична, оптико-мнестична (номінативна амнестична афазія або оптична амнезія), аферентна моторна, еферентна моторна (афазія Брока), динамічна.

Методи діагностики афазії.

Психологія читання. Форми розладу читання: оптична та мовленнєва (сенсорна, акустико-мнестична, моторна) алексія.

Методи діагностики алексії.

Психологія писемного мовлення.

Форми розладу письма: мовленнєва та гностична (оптична, оптико-просторова, оптико-мнестична) аграфія.

Методи діагностики аграфії.

Психологія лічильних операцій.

Форми розладу лічіння: неспецифічна (оптична, сенсорна, акустико-мнестична, лобна) та специфічна (тім'яна, тім'яно-потилична) акалькулія.

Методи діагностики акалькулії.

Взаємозв'язок розладів мовлення, читання, письма та лічіння.

Література [2; 3; 6; 7; 10; 12]

Тема 8. Розлади пам'яті (амнезія)

Психологія пам'яті.

Типи розладів пам'яті: модально-специфічний та модально-неспецифічний.

Розлади зорової, слухової, мовленнєвої, музичної, тактильної та моторної пам'яті. Інші аномалії пам'яті.

Корсаковський синдром, гіпомнезія, гіпермнезія, парамнезія, псевдомнезія та постгіпнотична амнезія.

Методи діагностики амнезії.

Література [3; 6; 7; 10]

Тема 9. Розлади уваги

Психологія уваги.

Типи розладів уваги: модально-неспецифічний та модально-специфічний (зорова, слухова, тактильна та моторна неувага).

Методи досліджень розладів уваги.

Література [3; 6; 7; 10]

Тема 10. Розлади мислення

Психологія мислення.

Розлади основних видів мислення: науково-дійового, наочно-образного та вербально-логічного.

Методи дослідження розладів мислення.

Література [3; 6; 7; 10; 11]

Тема 11. Розлади емоційно-особистісної сфери

Психологія емоційної та особистісної сфери.

Емоційно-особистісні розлади як обов'язковий симптом лобного синдрому.

Види розладів емоційної сфери: постійні емоційні розлади та пароксизматні афективні розлади.

Пароксизми першого та другого типів.

Аналіз емоційних розладів з точки зору функціональної асиметрії мозку.

Методи дослідження розладів емоційно-особистісної сфери.

Література [3; 6; 7; 10]

Змістовий модуль IV. Клінічна нейропсихологія

Тема 12. Нейропсихологічні синдроми при локальних ураженнях головного мозку

Нейропсихологічні синдроми ураження коркових відділів великих півкуль, уражень задніх (потиличних, тім'яних, скроне-вих) та передніх (премоторних, префронтальних) відділів кори великих півкуль.

Нейропсихологічні синдроми ураження глибинних підкор-невих структур мозку.

Синдроми ураження серединних неспецифічних структур, серединних і глибинних підкоркових структур півкуль мозку.

Література [3; 5; 6; 10]

Тема 13. Нейропсихологічні синдроми при судинних ураженнях головного мозку

Загально мозкові симптоми та їх динаміка при судинній па-тології головного мозку.

Нейропсихологічні синдроми при артеріальних та артеріаль-но-венозних аневризмах, спазмах та оклюзуючих ураженнях мозкових судин.

Література [3; 5; 6; 10]

Змістовий модуль V. Нейропсихологічна реабілітація

Тема 14. Відновлення вищих психічних функцій (ВПФ)

Методологічні принципи відновлення ВПФ. Принцип перебудови функціональних систем.

Принцип використання раціонального відновного навчання.

Принципи розробки і застосування спеціальних методів відновлення, адекватних механізму та структурі дефекту.

Фактори, що впливають на ефективність відновленого навчання.

Якісний аналіз центрального дефекту як головний інструмент вирішення завдань діагностики та реабілітації хворих з дефектами ВПФ.

Центральне завдання відновного навчання.

Програма як засіб управління та самоуправління відновленням функцій.

Методи відновлення ВПФ.

Література [2; 6; 11; 12]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Номер варіанта контрольної роботи студент вибирає за останньою цифрою номера своєї залікової книжки (див. таблицю).

Остання цифра номера залікової книжки студента	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
Номер варіанта контрольної роботи	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

ВАРІАНТИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Варіант 1

1. Дайте визначення понять:

- а) первинні нейропсихологічні симптоми;
- б) норма функції.

2. Назвіть методи дослідження зорових агнозій.
3. У чому полягають нейропсихологічні синдроми ураження премоторних відділів кори великих півкуль?
4. Опишіть методи відновлення читання при оптичній алепсії.

Варіант 2

1. Дайте визначення понять:
 - а) нейропсихологічний симптом;
 - б) функціональна система.
2. Опишіть методи дослідження апраксії.
3. У чому полягають нейропсихологічні синдроми ураження конвексимальної кори скроневої ділянки мозку?
4. Назвіть методи відновлення мовлення при сенсорній афазії.

Варіант 3

1. Дайте визначення понять:
 - а) вторинні нейропсихологічні синдроми;
 - б) факторний аналіз.
2. Опишіть методи дослідження амнезії.
3. У чому полягають нейропсихологічні синдроми при ураженні лобних ділянок мозку?
4. Назвіть методи відновлення лічіння при оптичній акалькульї.

Варіант 4

1. Дайте визначення понять:
 - а) нейропсихологічний синдром;
 - б) поліфункціональність мозкових структур.
2. Опишіть методи дослідження афазії.
3. У чому полягають загальнономозкові симптоми при судинній патології мозку?
4. Назвіть методи відновлення наочно-дійового мислення.

Варіант 5

1. Дайте визначення понять:
 - а) нейропсихологічний фактор;
 - б) синдромний аналіз.

2. Наведіть методи дослідження акалькулії.
3. У чому полягають нейропсихологічні синдроми спазмів судин головного мозку?
4. Наведіть методи відновлення письма при аферентній та еферентній моторній афазії.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Нейропсихологія як наука.
2. Основні етапи становлення нейропсихології як самостійної галузі психологічного знання.
3. Предмет і завдання нейропсихології.
4. Місце нейропсихології в системі наукового знання.
5. Напрями сучасної нейропсихології.
6. Методологічні принципи побудови нейропсихологічного дослідження.
7. Нейропсихологічні критерії норми та патології вищих психічних функцій.
8. Методи клінічного нейропсихологічного дослідження.
9. Методи експериментального нейропсихологічного дослідження.
10. Апаратурні методи дослідження в нейропсихології.
11. Специфіка застосування методів нейропсихології до дослідження вищих психічних функцій у дітей.
12. Проведення нейропсихологічного дослідження.
13. Статистична обробка експериментальних даних у нейропсихології.
14. Загальна характеристика методів нейропсихологічної реабілітації.
15. Розвиток головного мозку у філогенезі та онтогенезі в аспекті нейропсихології.
16. Анатомія та фізіологія головного мозку людини. Ділянки мозку, їх функції.
17. Кора великих півкуль головного мозку. Цитоархітектонічні поля.
18. Підкоркові структури мозку. Співвідношення функцій коркових і підкоркових структур у психічній діяльності людини.

19. Структурно-системна організація мозку людини.
20. Основні структурно-функціональні блоки мозку та їх взаємодія.
21. Теорія системної динамічної локалізації вищих психічних функцій.
22. Вищі психічні функції як системи, їх складові.
23. Анатомічна та функціональна асиметрія мозку.
24. Теорія виникнення асиметрії мозку.
25. Видова та індивідуальна функціональна асиметрія мозку.
26. Розвиток асиметрії мозку в онтогенезі.
27. Взаємодія між півкулями мозку.
28. Праворукість та ліворукість.
29. Функціональна асиметрія мозку та патологія.
30. Розщеплений мозок.
31. Практичне значення вивчення латералізації психічних функцій.
32. Латеральна терапія.
33. Анатомія та фізіологія зорового аналізатора.
34. Елементарні сенсорні зорові агнозії.
35. Гностичні розлади зорового гнозису.
36. Предметна агнозія. Лицева агнозія.
37. Оптична просторова агнозія.
38. Літерна агнозія. Кольорова агнозія.
39. Симультанна агнозія.
40. Методи дослідження зорових агнозій.
41. Анатомія і фізіологія шкірно-кінестетичного аналізатора.
42. Елементарні сенсорні тактильні агнозії.
43. Гностичні розлади тактильного гнозису.
44. Тактильна агнозія текстури об'єкта. Пальцева агнозія.
45. Тактильна алексія.
46. Соматогнозія.
47. Методи дослідження тактильних агнозій.
48. Анатомія та функціонування слухового аналізатора.
49. Елементарні сенсорні слухові агнозії.
50. Гностичні слухові агнозії.
51. Методи дослідження слухових агнозій.
52. Зорові тактильні та слухові галюцинації. Псевдогалюцинації.
53. Анатомія та фізіологія рухових функціональних систем.

54. Кінестетична апраксія. Просторова апраксія.
55. Кінетична апраксія. Регуляторна апраксія.
56. Методи діагностики апраксії.
57. Анатомія та фізіологія мовленнєвого апарату.
58. Психологія мови та мовлення. Лінгвістичний аналіз мовлення.
59. Сенсорна афазія. Оптико-мнестична афазія.
60. Акустико-мнестична афазія. Акустико-гностична афазія.
61. Аферентна моторна афазія. Еферентна моторна афазія. Динамічна афазія.
62. Методи діагностики афазії.
63. Оптична алексія.
64. Мовленнєва алексія.
65. Методи діагностики алексії.
66. Мовленнєва аграфія.
67. Гностична аграфія.
68. Методи діагностики аграфії.
69. Неспецифічна акалькулія.
70. Специфічна акалькулія.
71. Методи діагностики акалькулії.
72. Модально-неспецифічна амнезія.
73. Модально-специфічна амнезія.
74. Корсаковський синдром, гіпо- та гіперамнезія, парамнезія, псевдоамнезія, постгіпнотична амнезія.
75. Методи діагностики амнезії.
76. Модально-неспецифічні розлади уваги.
77. Модально-специфічні розлади уваги.
78. Методи дослідження розладів уваги.
79. Розлади наочно-дійового мислення.
80. Розлади наочно-образного мислення.
81. Розлади вербально-логічного мислення.
82. Методи дослідження розладів мислення.
83. Постійні емоційні розлади.
84. Пароксизмальні емоційні розлади.
85. Методи дослідження розладів емоційно-особистісної сфери.
86. Нейропсихологічні синдроми ураження потиличних, потилично-тім'яних ітім'яних відділів кори великих півкуль мозку.

87. Нейропсихологічні синдроми ураження зони ТРО та конвенситальної кори скроневого відділу мозку.
88. Нейропсихологічні синдроми ураження премоторних відділів кори.
89. Нейропсихологічні синдроми ураження префронтальної конвенситальної ділянки мозку.
90. Нейропсихологічні синдроми ураження префронтальної мідіобазальної зони мозку.
91. Нейропсихологічні синдроми ураження серединних неспецифічних структур мозку.
92. Нейропсихологічні синдроми ураження глибинних структур підкореневих півкуль мозку.
93. Загальноомозкові симптоми та їх динаміка при судинній патології мозку.
94. Нейропсихологічні синдроми при артеріальних та артеріально-венозних аневризмах.
95. Нейропсихологічні синдроми при спазмах та оклюзуючих уражених мозкових судинах.
96. Методологічні принципи відновлення вищих психічних функцій.
97. Відновне навчання.
98. Методи відновлення мовлення, читання, письма та лічення.
99. Методи відновлення інтелектуальної діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Анатомия человека*: В 2 т. / Э. И. Бозняк, В. Я. Бочаров, М. Р. Сапин и др. — М., 1996.
2. *Бейн Э. С.* Восстановление речи у больных с афозией. — М., 1992.
3. *Вассерман Л. И., Дорофеева С. А., Мирсон Я. А.* Методы нейропсихологической диагностики. — СПб., 1997.
4. *Выявление леворукости и психогигиена леворуких детей*: Метод. рекомендации / А. П. Чуприков, Е. С. Казаков, В. А. Айрыпетян, А. М. Гинойян. — М., 1985.
5. *Корсаков Н. К., Мрсковичюте Л. И.* Клиническая нейропсихология. — М., 1988.

6. *Лурия А. Р.* Основы нейропсихологии. — М., 1973.
7. *Материалы к спецпрактикумам по нейро- и патопсихологии / Е. Д. Хомская, А. К. Корсаков, В. В. Николаева и др.* — М., 1995.
8. *Современная психология: Справ. руководство.* — М., 1999.
9. *Физиология человека: В 3 т. / Пер. с англ. под. ред. Р. Шмидка, Г. Тевса.* — М., 1996. — Т. 1.
10. *Хомская Е. Д.* Нейропсихология. — М., 1987.
11. *Цветкова Л. С.* Мозг и интеллект. — М., 1995.
12. *Цветкова Л. С.* Нейропсихология счета, письма и чтения: нарушение и восстановление. — М.; Воронеж, 2000.
13. *Чуприков А. П., Линев А. Н., Марценковский Н. А.* Латеральная терапия. — К., 1994.

МАУП

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Нейропсихологія”.....	3
Зміст дисципліни “Нейропсихологія”	5
Вказівки до виконання контрольної роботи	11
Варіанти контрольних робіт.....	11
Питання для самоконтролю	13
Список літератури.....	16

Відповідальний за випуск	<i>Н. В. Медведєва</i>
Редактор	<i>О. Ф. Пінчук</i>
Комп’ютерна верстка	<i>А. М. Голянда</i>

Зам. № ВКЦ-4627

Формат 60x84/16 . Папір офсетний.

Друк ротаційний трафаретний. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. ХХ

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*